

SW

SCHWARZ WEISS

Kulturzeitschrift
des Griechischen Kunstclubs Nürnberg

5. Auflage

Februar 2020

Heft 1



1. Παρασκευή Τσομπανίδου
Καβάφης – ένα μικρό αυτοβιογραφικό
σημείωμα (s.4-5)
2. Jannis Pappas
Die Rezeption von K. P. Kavafis
im deutschsprachigen Raum (s.6)
3. Sakis Charisis
Ithaka – Ein Leuchtturm des Optimismus
und des Lebens (s.7)
4. Χριστίνα Χρήστου
Στο ντιβάνι με τον Καβάφη (s.8-9)
5. Ευαγγελία Κυριακίδη
Ταξιδεύοντας με τις νότες
στο λόγο του Αλεξανδρινού (s.10)
6. Karin Henjes
Kyria Angeliki und die Kieselsteine (s.11)
7. Αγγελική Τσιώλη
Εναλλακτική παλίωση κρασιού
στο βυθό της θάλασσας (s.12-13)
8. Dr. Elene Psoma
Der weibliche Blick (s.14-15)
9. Diamantis Gikas
Der digitale Partner (s.16)
10. Γρηγόρης Νικηφορίδης
Βαρυτική και κατανοητική
μοναδικότητα (s.17)
11. Grigorios Nikiforidis
Volkstanz und Natur (s.17)
12. Αναστασία Γκίτση
Μέρες του 13' (s.18)
13. Sofia Bitsiou-Körber
Odysseus (s.18)
14. Ελένη Βασιλείου
Επέστρεφε (s.18)

IMPRESSUM

Kulturzeitschrift SCHWARZ WEISS des Griechischen Kunstclubs
Nürnberg e. V.

Redaktion: Jannis Pappas (verantwortlich), Paraskevi Tsompanidou,
Paraskevi Kotoula, Grigorios Nikiforidis, Diamantis Gikas.

Mitarbeiter: Karin Henjes, Angeliki Tsioli, Christina Christou, Sakis
Charisis, Evangelia Kiriakidou, Anastasia Gitsi, Sofia Bitsiou- Körber,
Eleni Vasiliou, Ramin Movassagian, Dr. Elene Psoma.

Gestaltung/Grafik: Ioannis Hrissopoulidis (www.icon3.de)

Anschrift: Griechischer Kunstclub Nürnberg e. V.
Montessoristr. 64, 90471 Nürnberg

Kontakt: Jannis Pappas (Redaktionsverantwortlicher)
Tel.: 0049-15751009834

Internetseiten: www.griechischerkunstclub.com/ Facebook und
Youtube: Griechischer Kunstclub Nürnberg e. V.

Erscheinungsweise: 2 Ausgaben jährlich

*Für den Inhalt der einzelnen Artikel sind die jeweils benannten
Autoren verantwortlich.*

*Die Inhalte der Artikel spiegeln nicht zwangsläufig die Meinung
der Redaktion wieder. V.i.S.d.P.G: Grigorios Nikiforidis
Registergericht Nürnberg.*

Wir bedanken uns bei den Sponsoren dieser Ausgabe:
Theofanis Sklavos (Pizzaservice), Angelika Woitczik (Nachhilfe),
Nancy Sarakinou (Fotografin)

Χ ΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Αγαπητοί αναγνώστες και φίλοι της Ελληνικής Καλλιτεχνικής Λέσχης Νυρεμβέργης, 30 χρόνια γιορτάζουμε αισίως από την ίδρυση της Λέσχης. 30 χρόνια πολιτιστικών καινοτομιών και δράσεων σε γενιές που πέρασαν και σε γενιές που ακολουθούν. Μια περιοδική έκδοση, λοιπόν, δε θα μπορούσε να λείπει από αυτό το έτος. Η 5η επανέκδοση, μετά από ένα κενό διάστημα 2 ετών, αποτελεί και πάλι γεγονός.

Σκοπός και όραμα όλων των δρώντων προσώπων της Λέσχης ήταν πάντοτε η προώθηση του πολιτισμού στην ομογένεια της περιοχής αλλά και στο γερμανικό κοινό. Έχοντας ως βάση αυτήν ακριβώς την παρακαταθήκη, κινηθήκαμε και σε αυτή την έκδοση με την πετυχημένη πεπατημένη συνταγή. Ποια είναι αυτή; Συγγραφή κειμένων, είτε πολιτιστικής είτε επιστημονικής υφής, τα οποία καταλαμβάνουν ποικίλες εκφάνσεις και ενδιαφέροντα.

Στο τεύχος θα εντοπίσετε μελέτες, παρουσιάσεις και απόψεις που κινούνται από τη λογοτεχνία και τον πολιτισμό, μέχρι την επιστήμη και την τεχνολογία. Κύριο μέσο για την υλοποίηση του εγχειρήματος υπήρξε καθ' όλη τη δημιουργική διαδρομή η διγλωσσία.

Το παρόν τεύχος αφιερώνεται και επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στο έργο του κορυφαίου Νεοέλληνα ποιητή του 20ου αιώνα Κ. Π. Καβάφη.

Τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου θα ήθελα να εκφράσω στους συντάκτες για την αρμονική συνεργασία και στους καθηγητές μου στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Βαμβέργης, των οποίων οι διδαχές αποτυπώνονται στις μελέτες του τεύχους.

Ειδικότερα, αφιερώνεται εκ μέρους μου το τεύχος στον Prof. Dr. Ulrich Moennig, στο πλάι του οποίου κατανόησα καλύτερα το φαινόμενο Καβάφη.

SchwarzWeiss λοιπόν!

Καλή ανάγνωση.

Για τη συντακτική επιτροπή
Γιάννης Παππάς

Γ RUSSWORT

Liebe Leserinnen und Leser,

Liebe Freunde des Griechischen Kunstclubs Nürnberg,

Wir feiern nun 30 Jahre seit der Entstehung des Kunstclubs. 30 Jahre voll von kulturellen Innovationen und Aktivitäten für vergangene und folgende Generationen. Zu diesem Anlass darf eine Zeitschrift nicht fehlen. Die 5. Auflage hat sich nach einer zweijährigen Pause letztendlich verwirklicht.

Die Absicht aller Beteiligten war stets die Kultur zu fördern und diese den in der Region lebenden Griechen und dem deutschen Publikum zugänglich zu machen. Wie geht das besser als mit Texten, kultureller oder wissenschaftlicher Art, die sich mit den vielfältigen und unterschiedlichen Interessen von den Lesern befassen.

Im Heft werden Sie neben Texten auch Studien und Meinungen finden, die eine weite Bandbreite von Literatur und Kultur bis zur Wissenschaft und Technologie darstellen. Hauptmittel für die Realisierung dieses kreativen Versuchs war die Zweisprachigkeit.

Dieses Heft widmet sich dem größten Dichter des modernen Griechenlands Konstantinos P. Kavafis.

Herzlicher Dank gilt den Redakteuren, die mir eine leichte Zusammenarbeit ermöglicht haben und meiner Dozenten an den Universitäten Athen und Bamberg, deren Gedanken sich in den Studien des Heftes widerspiegeln.

Dieses Heft widme ich Herrn Prof. Dr. Ulrich Moennig, bei dem ich Kavafis in hohem Grade begriffen habe.

SchwarzWeiss also!

Gute Lektüre.

Für die Redaktion
Jannis Pappas



Κ. Π. Καβάφης

*Εἶμαι Κωνσταντινουπολίτης τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ ἐγεννήθηκα
στὴν Ἀλεξάνδρεια σ' ἓνα σπίτι τῆς ὁδοῦ Σερῖφ· μικρὸς πολὺ
ἔφυγα, καὶ ἀρκετὸ μέρος τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας τὸ πέρασα
στὴν Ἀγγλία.*

*Κατόπιν ἐπισκέφθην τὴν χώραν αὐτὴν μέγας, ἀλλὰ γιὰ
μικρὸν χρονικὸν διάστημα.*

*Διέμεινα καὶ στὴ Γαλλία. Στὴν ἐφηβικὴν μου ἡλικίαν κατοίκησα
ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὴν Ἑλλάδα εἶναι
πολλὰ χρόνια ποὺ δὲν ἐπῆγα.*

*Ἡ τελευταία μου ἐργασία ἦταν ὑπαλλήλου εἰς ἓνα
κυβερνητικὸν γραφεῖον ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν
Δημοσίων Ἔργων τῆς Αἰγύπτου.*

Ξέρω Ἀγγλικά, Γαλλικὰ καὶ ὀλίγα Ἰταλικά.

ένα μικρό αυτοβιογραφικό σημείωμα

της Παρασκευής Τσομπανίδου

Πράγματι, ένα πολύ συνοπτικό και ταπεινό βιογραφικό σημείωμα. Ούτε μια αναφορά στο έργο του, στις ποιητικές συλλογές, στο πλούσιο συγγραφικό του έργο.

Ο Καβάφης υπήρξε το τελευταίο από τα εννιά παιδιά της οικογένειάς του. Όλα αγόρια. Ο πατέρας του Πέτρος ήταν έμπορος βαμβακιού και η μητέρα του Χαρίκλεια ασχολούνταν με την ανατροφή των παιδιών. Μεγάλωσε με Αγγλίδα τροφό και Γάλλο παιδαγωγό, καθώς η οικογένεια ήταν εύπορη. Μετά τον θάνατο του πατέρα του μετακομίζουν στην Αγγλία και αναγκάζονται να επιστρέψουν στην Αλεξάνδρεια, αφού οι επιχειρηματικές δραστηριότητες τους απέτυχαν. Μετά από μια ολιγόχρονη διαμονή στην Πόλη εγκαθίστανται στην Αλεξάνδρεια και έπειτα από ένα μικρό χρονικό διάστημα αναζήτησης εργασίας, προσλαμβάνεται στο γραφείο ύδρευσης, όπου και εργάστηκε ως υπάλληλος για τριάντα χρόνια. Ο Καβάφης ήταν λιτός στο λόγο του και τις κουβέντες του. Προσιτός και απλός, διακριτικός και ντροπαλός, χωρίς πολλούς φίλους. Ο Αλεξανδρινός, όπως συνήθιζαν να τον αποκαλούν, υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές του μοντερνισμού σε παγκόσμια κλίμακα. Η ποίησή του, το ύφος και ο τρόπος γραφής του, επηρέασαν και ενέπνευσαν μεταγενέστερους ποιητές και καλλιτέχνες. Χαρακτηριστικά του έργου του:

ο λιτός αλλά διαχρονικός λόγος που καθιστούν τα έργα του επίκαιρα.

η ειρωνική διάθεση, η γνωστή και ως καβαφική ειρωνεία, που συνδυάζεται με την τραγικότητα της πραγματικότητας, ώστε να γίνει κοινωνικά διδακτική.

η γλώσσα και η στιχουργική μορφή των ποιημάτων διαμέσου μιας δραματικότητας πραγματικά πρωτοποριακής για την εποχή.

Αναμφίβολα, δεν είναι εύκολο να οριοθετήσει κανείς σε θεματικούς κύκλους την ποίηση του Καβάφη, αφού το ένα διαπλέκει και συνέχει το άλλο. Τα έργα του τα κατηγοριοποιούν οι μελετητές σε τρεις θεματικές: τα ιστορικά, τα αισθησιακά και τα φιλοσοφικά. Λογοτέχνες της εποχής, όπως ο Ξενοπούλος, ο Πορφύρας και ο Πολέμης, εκθειάζουν το έργο του. Το 1903 δημοσιεύεται στα Παναθήναια το ιστορικό άρθρο του Ξενοπούλου για τον Καβάφη με τίτλο «Ένας Ποιητής».

Την ίδια χρονιά ο Καβάφης γράφει και το σημαντικότερο πεζό κείμενό του, τον «φιλοσοφικό έλεγχο» των ποιημάτων του που είναι γνωστό με τον τίτλο Philosophical Scrutiny. Τα επόμενα χρόνια κυλούν ανάμεσα σε ποιητικούς στοχασμούς και γνωριμίες με εξέχουσες προσωπικότητες στην Αλεξάνδρεια (Ιων Δραγούμης, Ε.Μ. Φόρστερ).

Σημαντικό σταθμό στη ζωή του ποιητή αποτελεί η εγκατάσταση του στο περίφημο σπίτι-εργαστήρι της οδού Λέψιους στα 1907, όπου και θα περάσει το υπόλοιπο της ζωής του ασχολούμενος με το έργο του.

Το 1926 η κυβέρνηση του δικτάτορα Πάγκαλου απονέμει στον Καβάφη το παράσημο του Φοίνικος, διάκριση την οποία ο ποιητής αποδέχεται.

Πολυγραφώτατος και πολυσυζητημένος. Πολλά έχουν ειπωθεί για τα έργα του κι άλλα τόσα έχουν εννοηθεί για την ζωή του. Αυτό όμως που μένει αναλλοίωτο μέσα στον χρόνο είναι η πολύτιμη κληρονομιά του σε εμάς και σε αυτούς που έπονται.



Die Rezeption von K. P. Kavafis im deutschsprachigen Raum

Autor: Jannis Pappas

„Ich bin griechisch, nicht Grieche“. Mit diesem Satz und Gedichten wie „Ithaka“ etablierte sich der Lyriker Konstantinos Kavafis auf dem Markt der neugriechischen Literatur. Das weltweite Echo, das ihm nach seinem Tod zukam, geht über die Grenzen Griechenlands hinaus. Auch im deutschsprachigen Raum erhält Kavafis bis heute immer mehr Einzug. Im Laufe seiner Etablierung im literarischen Kanon spielt besonders die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts eine Rolle. Es ist genau der Zeitpunkt, wo die Reife seiner Dichtung ihre ersten guten Ansätze zeigt.

Die Verbreitung seines Werkes in Deutschland hat sich im Vergleich zu anderen Ländern wie Frankreich oder England deutlich verspätet. Erst 1928 wurden die ersten Anthologien seines Werkes von Karl Dieterich, Walter Jablonski und Wolfgang Cordan auf Deutsch veröffentlicht. Schuld daran: Kavafis fühlte sich mehr zur französischen *décadence* und dem englischen Impressionismus hingezogen. Dennoch darf nicht außer Acht gelassen werden, dass sich in seiner Bibliothek in Alexandria Werke der deutschen Philosophie des 19. Jahrhunderts befinden. Der deutsche Geist ist also für ihn nicht unbekannt.

Einer der Entdecker von Kavafis war Helmut von den Steinen. In seinem Aufenthalt in Griechenland der 30er Jahre begegnete der Neogräzist von den Steinen berühmten Persönlichkeiten dieser Epoche wie Georgios Seferis oder Nikos Kazantzakis. Im Jahr 1941 verschlug es von den Steinen nach Ägypten. Die griechische Kultur war auch hier präsent. Die Reise brachte das gelungene Ergebnis der Übersetzung aller anerkannten Gedichte des griechischen Lyrikers Kavafis. Im Jahr 1985 wurden sie im Castrum Peregrini Verlag veröffentlicht. Neben den Übersetzungen von Kavafis widmete sich von den Steinen auch den bekannten Schriftstellern Stratis Myrivilis und Nikos Kazantzakis.

Als Nächstes gliederten sich Wolfgang Josing und Robert Elsie in die Reihe der deutschen Übersetzungen von Kavafis ein. Sie gelten neben den klassischen Übersetzungen von Helmut von den Steinen als die qualitativsten. Elsies Übersetzungsarbeit, die im Jahr 1997 beim Ammann Verlag veröffentlicht wurde, kann darüber hinaus ein Vorwort von der preisgekrönten französischen Schriftstellerin Marguerite Yourcenar aufweisen. Selbst der Intellektuelle Hans Magnus Enzensberger entschied sich ausgewählte Gedichte des Alexandriners in seine grundlegende Anthologie *Museum der Modernen Poesie* (1960) einzufügen.

Weitere Bekanntheit erlangt Kavafis durch zeitgenössische deutschsprachige Literatur, wie die von Bertolt Brecht, Heiner Müller, Jürgen Theobaldy und Michael Guttenbrunner. Alle vier Schriftsteller waren von Kavafis beeinflusst. Bertolt Brecht muss an dieser Stelle genannt werden. Das poetische Genie berücksichtigte ganz früh das Schaffen von Kavafis. Im Archiv des großen Dramatikers und Dichters befinden sich zwei Kopien von Gedichten aus der klassischen Übersetzung. Es lässt sich nicht leugnen, dass Brecht Kavafis in hohem Maße bewunderte, wie Brechts Gedicht „Bei der Lektüre eines spätgriechischen Dich-



ters“ aus der Gedichtsammlung *Buckover Elegien* (1953) beweist.

Bei der Lektüre eines spätgriechischen Dichters

In den Tagen, als ihr Fall gewiss war -
Auf den Mauern begann schon die Totenklage
Richteten die Troer Stückchen grade, Stückchen
In den dreifachen Holztoren, Stückchen.
Und begannen Mut zu haben und gute Hoffnung.

Auch die Troer also.

Es stellt sich nicht die Frage, dass Brecht sich auf das Gedicht des Alexandriners „Troer“ verweist. Nach Prof. Antonis Petrides distanzieren sich die jeweiligen Gedichte aber inhaltlich voneinander. Brechts Gedicht gilt als ein Kommentar zu den historischen Ereignissen des 17. Juni 1953 in der DDR. Kavafis begrenzt das epische Motiv auf der Ebene einer Philosophie des Lebens. Die epischen Komponenten streben jeweils einer anderen Bedeutung an.

Der Dramatiker Heiner Müller, einst Schüler Brechts, galt ebenfalls als Kavafis-Kenner. In seiner Bibliothek finden sich Gedichte von Kavafis mit persönlichen Notizen. Obwohl keine künstlerische Beziehung der beiden vorhanden ist, neigt Müller wie Kavafis zu einer Verwendung hellenistischer und römischer Themen. Es könnte als Nachahmung der Dichtkunst Kavafis gesehen werden. Ähnliches gilt für den österreichischen Schriftsteller Michael Guttenbrunner. Auch er bedient sich kavafischer Motive.

Eine Besonderheit findet sich bei Autor Jürgen Theobaldy. Dieser verbindet in seinem Werk *Historie und Epos* auf kavafische und brechtische Art. Es kann vermutet werden, dass er sich mit der klassischen Übersetzung Kavafis auseinandergesetzt hat und ihm das Werk des Alexandriners bekannt ist.

Empfohlene Literatur

Biza, Maria, *Deutsch-griechischer Lyriktransfer im 20. Jahrhundert: K. Kavafis, G. Seferis und J. Ritsos in deutschen Übersetzungen, Bearbeitungen und Anthologien*, München 2017.

Βαγενάς, Νάσος (επιμ.), *Συνομιλώντας με τον Καβάφη: Ανθολογία ξένων καθαφογενών ποιημάτων*, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2000.

Καραμπίνη-Ιατρού, Μιχαήλα, *Η βιβλιοθήκη Κ. Π. Καβάφη*, Αθήνα: Ερμής 2003.

Ithaka

Konstantinos Petrou Kavafis

Autor: Sakis Charisis

Ein Leuchtturm des Optimismus und des Lebens

Welche wäre bloß die passende Antwort zu Hamlets „Sein oder Nichtsein“? Und was wenn trotz allem wir Menschen der Vergeblichkeit und Unzugänglichkeit unterworfen zu sein scheinen? Falls Euch liebe Leser/innen diese oder ähnliche Fragen täglich plagen, habe ich bereits ein Gegenmittel: Ithaka. Ja, richtig gelesen! Der griechische Lyriker Konstantinos Kavafis hat sich schon über Jahre mit existenziellen Fragen befasst.

Nicht nur existenzielle Fragen, ebenso Motive wie vergangene Liebe und antike Geschehnisse des Hellenismus, werden in seiner Dichtung abgehandelt.

Eines davon, sein bekanntes Gedicht Ithaka entstanden im Jahre 1910 und ein Jahr später veröffentlicht, das praktische Philosophie und Mythos zu einem verschmilzt. Geschichtlich inspiriert, stützt sich Ithaka auf die der abendländischen Kultur bekannten Odyssee Homers, die heutzutage bildlich für eine schwierig zu bewältigende Aufgabe steht und den damit verbundenen Weg sein langersehntes Ziel zu erreichen.

Kavafis hat jedoch seine Dichtung gut durchdacht! Denn 16 Jahre davor, 1894,



schrieb er seine erste Odyssee oder besser gesagt die „Zweite Odyssee“, in der Odysseus' Drang beschrieben wird, Ithaka zu verlassen, um aus seiner Komfortzone rauszukommen, zumal er seine Insel als klein und uninteressant empfand. In Beantwortung dessen, erzählt der einst „lebensmüde“ Dichter – mittlerweile 48 Jahre und nunmehr erfahrener – im Werk Ithaka, welchen Schwierigkeiten und Hindernissen der abenteuerdurstige Odysseus begegnet, um neue Welten zu entdecken, aber wie er umso mehr bereichernd und voller Erfahrung nachhause zurückkehrt. Man könnte sagen, dass die beiden Gedichte im Dialog gegenüberstehen.

Nachdem wir den Zusammenhang zwischen Titel und Inhalt hergestellt haben, machen wir uns doch auf den Weg nach Ithaka!

Kavafis zufolge sollen wir auf eine lange Reise voller Bereicherung und Wissen vorbereiten. Uns wird zudem versichert, wir würden nicht auf furchteinflößende Monster stoßen. Dabei muss

man keine Angst vor den Lästrygonen, Zyklopen auch nicht vom Meeresherr Poseidon haben. All diese Kreaturen stellen unsere pessimistischen und nervenzerreißenden Gedanken dar, von denen man sich nur dann befreien kann, wenn man sich vertieft mit einer Sache auseinandersetzt und wagt seine Träume zu verwirklichen. Voraussetzung: Loslassen von all den bösen Kreaturen und jeglichen negativen Gedanken. Dies erzielt man durch die „edle Regung“, all diese Reize die uns helfen, unsere Zeit konstruktiv zu nutzen und fremde Errungenschaften kennenzulernen.

Unter einer „edlen Regung“ versteht man zum Beispiel die Freude und Zufriedenheit, die man verspürt, wenn man in neue Orte reist. So lernt man Menschen und deren Kulturen kennen und hat zugleich die Möglichkeit sich mit ihnen auszutauschen. Diese Bandbreite an Kulturgut ist von Bedeutung, da sich der geistige Horizont öffnet. Materielles Kulturgut findet sich z.B. in Phönizien, wo Handelsmänner ihre edlen Waren anbieten. Dort stoßen wir gemeinsam mit Kavafis auf fremde Menschen mit denen wir lehrreiche Gespräche haben kann. Phönizien symbolisiert hier ein beliebig individuelles Ziel, das nie zuvor besucht wurde.

Dabei erinnert uns Kavafis, stets unser Ziel Ithaka im Hinterkopf zu behalten und uns nicht zu wünschen, dass die Reise schnell zu Ende geht. Die Symbolik ist wieder einmal deutlich: Die Reise ist das Leben, das viele interessante Sachen mit sich bringt. Wenn der Mensch schließlich nach vielen Jahren merkt, dass er reich an Erfahrungen, Erkenntnissen und seelischen Wohlbefinden in sein Ithaka angelangt ist, hat sich die anstrengende Reise gelohnt.

Selbst wenn Odysseus alles als üblich und uninteressant auf Ithaka empfunden hat, steht seine Heimatinsel als Symbol der vertieften Zielverfolgung, weswegen er die langen und mühsamen Fahrten antreten muss. Kavafis' Absicht besteht somit darin, seinen Mitmenschen mitzuteilen, Verstand und Seele zu bereichern und zeitgleich immer an das eigentliche Vorhaben zu denken.

Erwähnenswert ist die ausgezeichnete Symbolik mit den mythischen Kreaturen, die als Metapher für die Angstzustände und negativen Gedanken steht.

Jeder von uns sollte versuchen, sein eigenes Ithaka festzulegen, seine Reisefahrt ereignisreich wie möglich zu gestalten und nicht an die bevorstehenden Hindernisse zu denken. Auf jeden Fall sollte man neue Erfahrungen ausprobieren, um beispielsweise Klischees zu brechen, weltoffener, erfolgreich in der Arbeit, kontaktfreudiger und vieles mehr zu werden. Kavafis' Ithaka ist deshalb ein Meilenstein des Optimismus in schwierigen Zeiten und eine Erinnerung daran, während seines Lebens ständig Neues zu lernen und über die Jahre erfahrener zu werden.

Kavafis schreibt in seinen Notizen:

„...Der Mensch strebt nach einem Zweck: Ithaka. Er sammelt Erfahrungen, Wissen zuweilen auch Güter, die wertvoller als der Zweck selbst sind. Am Ende seiner Bemühungen, sieht er, dass Ithaka ärmlich ist, minderwertiger als erwartet. Doch Ithaka betrog ihn nicht“. (Ü. d. V.)

Γ. Λεωνίτης, Καβαφικά αὐτοσχόλια, Εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα Τίμου Μαλάνου, Ἀλεξάνδρεια 1942.

“ΣΤΟ ΝΤΙΒΆΝΙ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΒΆΦΗ”

της Χριστίνας Χρήστου

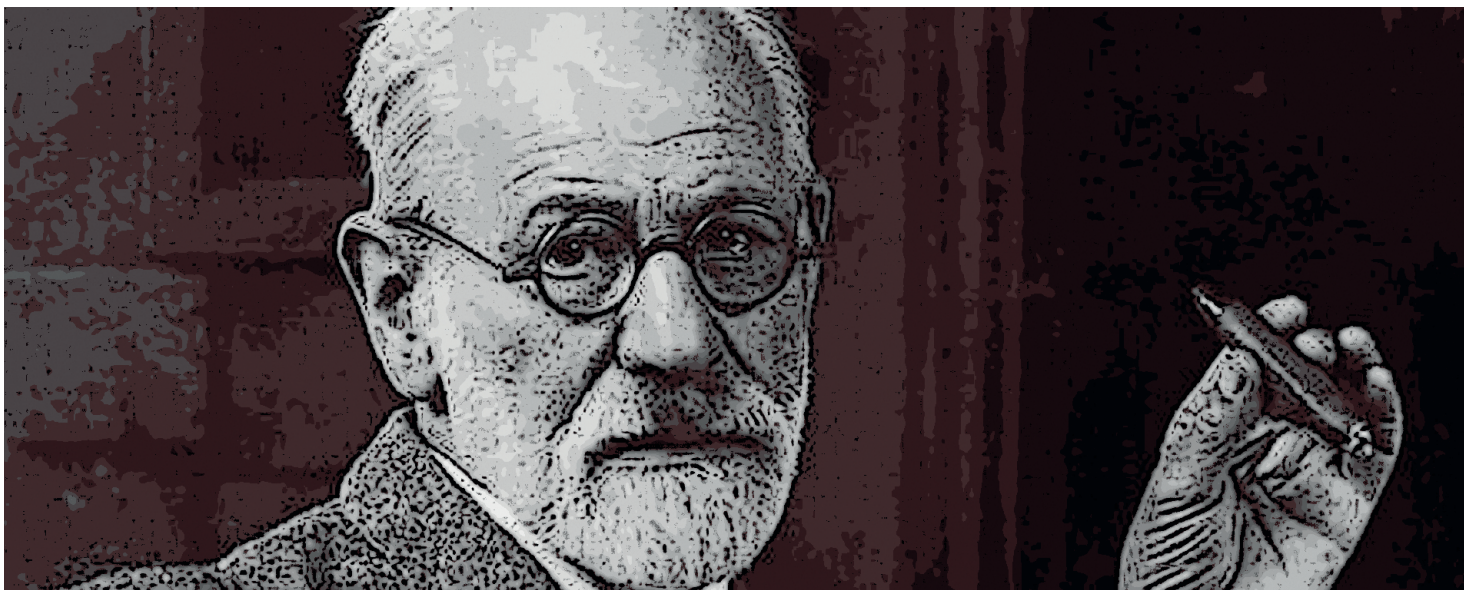
Τόσο η Τέχνη γενικότερα όσο και η Λογοτεχνία ειδικότερα μετατρέπουν σε δικούς τους κώδικες κάθε κοινωνικό, ιστορικό και πολιτικό δρώμενο της εκάστοτε εποχής. Φυσικό επακόλουθο, λοιπόν, είναι η Λογοτεχνία να συνδεθεί με την “τέχνη” της Ψυχανάλυσης, μια δημιουργική και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αλληλεπίδραση μεταξύ λογοτεχνικής έκφρασης και επιστήμης. Αμέτρητοι λογοτεχνικοί αναλυτές και συγγραφείς ερευνούν εις βάθος την ερμηνεία της λογοτεχνικής γραφής μέσω ψυχαναλυτικών μεθόδων, αντλούν θέματα από την ψυχανάλυση, μελετούν τον άνθρωπο και την ψυχή διεξοδικά και στα πλαίσια της πραγματικότητας που την περιβάλλει.

Στην προσπάθεια να συνοψίσουμε τον πλούτο και το βάθος της ψυχανάλυσης μέσα σε λίγες γραμμές, θα ήταν αμελητέο να μη γίνει ιδιαίτερη μνεία στον ιδρυτή της ψυχαναλυτικής μεθόδου, Sigmund Freud, ο οποίος ανέπτυξε τη συγκεκριμένη θεραπευτική προσέγγιση αρχικά ως μέσο κλινικής αντιμετώπισης των νευρώσεων και έπειτα προχώρησε στην εφαρμογή της σε ένα εκτενέστατο πεδίο, όπως η ιστορία, η θρησκεία και φυσικά η λογοτεχνία. Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία, ο ανθρώπινος ψυχισμός διακρίνεται στο συνειδητό και στο ασυνείδητο με το μεγαλύτερο μέρος του να αποτελεί το τελευταίο. Οι επιθυμίες, οι φόβοι μας, βρίσκονται στο ασυνείδητο και με λανθάνοντα τρόπο επηρεάζουν την καθημερινότητά μας. Ωστόσο, το περιεχόμενο του ασυνειδήτου γίνεται φανερό στα όνειρα, στους λεκτικούς συνειρμούς και στις φαντασιώσεις. Για να καταφέρει κάθε άνθρωπος την ψυχική εξισορρόπηση επιστρατεύει μια σειρά αμυντικών μηχανισμών. Επομένως, παρατήρησε πως το καλλιτεχνικό δημιούργημα αποτελεί μια φαντασίωση η οποία επιτρέπει στον δημιουργό να εκφράσει το ασυνείδητό του και τις άλυτες συγκρούσεις που τον ταλανίζουν. Στο έργο του “Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση” (1917), ο Freud καθιερώνει την ψυχαναλυτική ερμηνεία της Τέχνης και της Λογοτεχνίας. Το αποτύπωμα της ψυχαναλυτικής θεωρίας είναι διττό, καθώς αφορά τόσο τον αναγνώστη και τον τρόπο με τον

οποίο αντιλαμβάνεται το έργο, όσο και τον ίδιο τον δημιουργό, δίνοντάς μας το έναυσμα να τον κατανοήσουμε καλύτερα, να ανακαλύψουμε άγνωστες πτυχές του εαυτού του και του ψυχισμού του, οι οποίες μέσω της λογοτεχνικής έκφρασης και των προβολών, έχουν πλέον αποτυπωθεί σε ένα γραπτό δημιούργημα.

Έχοντας κατανοήσει την ψυχαναλυτική θεωρία και τον αντίκτυπό της στον χώρο της τέχνης βρίσκει κανείς ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μελετήσει τον ψυχισμό σπουδαίων προσωπικοτήτων, όπως ήταν ο Κωνσταντίνος Καβάφης. Γεννημένος το 1863 διανύει μια πολυτάραχη ζωή έως το 1933, γεμάτη δημιουργία, τέχνη, πολύτιμα έργα, αλλά και ψυχικές συγκρούσεις. Τα ποιήματά του, τα κείμενά του, θα μπορούσαν να αναγνωστούν ως τα όνειρα του Καβάφη, ως οι φαντασιώσεις του τις οποίες αποτύπωνε πάνω στο χαρτί. Μια τέτοια σπουδαία προσωπικότητα για να ερμηνευθεί όπως της αξίζει, πρέπει πρώτα να ερμηνευτούν οι βιολογικές της καταβολές, η βρεφική και παιδική ηλικία του ποιητή, η εφηβεία του, ο ψυχισμός του που διαμορφώνεται κατά το πέρασμα των χρόνων και τον ακολουθεί σε όλη του τη ζωή. Βέβαια, μια τέτοια μελέτη χρειάζεται χρόνο έρευνας και αφοσίωσης, ωστόσο μια σύνοψη αρκεί για να λάβει κανείς μια πρώτη εντύπωση για τον Καβάφη πρώτα ως άνθρωπο και ψυχή, και έπειτα ως ποιητή.

Η βρεφονηπιακή και παιδική ηλικία είναι καθοριστικές για τη διαμόρφωση του ψυχισμού. Ακόμα και οι στιγμές της δημιουργίας και της σύλληψης είναι πολύτιμες. Η μητέρα του Καβάφη διακατεχόταν από τεράστια επιθυμία, έπειτα από τόσους γιους να δώσει ζωή σε ένα κορίτσι. Επαναλαμβάνει συνεχώς κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της στο τελευταίο παιδί πως θα το ονομάσει “Ελένη”. Η μέρα της γέννησης όμως φτάνει, και έρχεται στη ζωή ο Κωνσταντίνος Καβάφης, με ένα ίσως προκαθορισμένο φύλο. Μετά από την απογοήτευσή της, η μητέρα του Καβάφη ανατρέπει το παιδί της σαν να είχε γεννηθεί κορίτσι. Καθλωμένος, λοιπόν, ο Καβάφης στο μητρικό είδωλο, χάνοντας τον πατέρα του σε μικρή ηλικία, δεν περνά ποτέ από το μετεξελικτικό στάδιο του οιδιπό-





δειου συμπλέγματος, δημιουργώντας έτσι μια ιδιαίτερη σχέση με τις ανδρικές μορφές και μια καθήλωση στο στάδιο του ναρκισσισμού. Εγκλωβισμένος στην επιθυμία της μητέρας του, “φυλακίζεται” σε μια θηλυκή ηδυπάθεια και έναν αναπόφευκτο ναρκισσισμό και ως φυσικό επακόλουθο όπως ο Νάρκισσος της μυθολογίας, “ερωτεύεται” τον εαυτό του και όχι το ετερόφυλο αντικείμενο. Για να ξεφύγει από το οιδιπόδειο σύμπλεγμα, την προσκόλλησή του προς την μητέρα του, παραιτείται από αυτό μέσω της ομοφυλοφιλίας. Η ταύτισή του με την μητέρα του ήταν τόσο έντονη, καθώς φαίνεται να υπέγραφε με το επώνυμο της μητέρας του, “Φωτιάδη”, δηλαδή Κ.Φ.Καβάφης, κάτι που σταμάτησε μετά τον θάνατο της μητέρας του. Οι φόβοι, οι αναστολές, η προσκόλληση προς την μητέρα, η καθήλωση, δημιουργούν έναν εσωστρεφή Καβάφη, ο οποίος ασφυκτιά από την απόρριψη του φύλου του που δέχθηκε από την μητέρα του.

Τα παράθυρα

“Σ’αυτές, τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρυσές, επάνω κάτω τριγυρνώ
για να βρώ τα παράθυρα.....”

Όσο κρίσιμη βέβαια είναι η παιδική ηλικία για τον ψυχισμό, τόσο είναι και η εφηβεία. Στην εφηβεία του, λοιπόν, ο Κωνσταντίνος Καβάφης, ξεφεύγει από την μητέρα του και τις επιθυμίες της και δίνει χώρο στην εκτόνωση των δικών του εννομήσεων, στην ψυχική του απομόνωση με τον ομοφυλόφιλο έρωτα. Οργανώνει τη δική του εφηβική επανάσταση, με τον έρωτα αυτό, κόντρα στις αρχές της μητέρας του. Ο έφηβος Καβάφης αναζητά την ηδονή και την ελευθερία.

Οροφέρνης

“Α εξαίσιας της Ιωνίας νύχτες
που άφοβα, και ελληνικά όλως διόλου
εγνώρισε πλήρη την ηδονή.”

Ο έφηβος Καβάφης αισθάνεται ευφορία και μια ναρκισσιστική παντοδυναμία, η οποία πηγάζει από τον παιδικό ναρκισσισμό και τον οδηγεί στις ηδονιστικές παρεκκλίσεις. Δεν θα πρέπει όμως να ξεχάσει κανείς πως ο Καβάφης ζει σε μια απαγορευτική, πουριτανιστική κοινωνία της Αγγλικής αποικιοκρατίας. Η ψυχική του σύγκρουση τον ταλανίζει, διαγράφει κάθε προσπάθεια ψυχικής εξισορρόπησης, παλεύει ανάμεσα στην επιθυμία και την απαγό-

ρευση, αναζητώντας τη δύναμη της πίστης για να καταλαγιάσει τα πάθη του. Οι ερωτικές του επιθυμίες είναι απαγορευμένες, “θανατώνονται”.

Επιθυμίες

“Σαν σώματα ωραία νεκρών που δεν εγέρασαν
με ρόδα στο κεφάλι και στα πόδια γιασεμιά -
και τάκλεισαν, με δάκρυα, σε μαυσωλείο λαμπρό.
Έτσι οι επιθυμίες μοιάζουν που επέρασαν
χωρίς να εκπληρωθούν.”

Ρίχνοντας, λοιπόν, μια σύντομη ματιά στην πρώιμη ζωή του Καβάφη, κατανοεί εύλογα τις μετέπειτα ψυχικές του συγκρούσεις. Από τη μία πλευρά, ο συντηρητικός Καβάφης, προσαρμόζεται στην κοινωνική αλήθεια, κομπάζει για την αριστοκρατική του Φαναριώτικη καταγωγή, αγαπά το πνεύμα και την ιστορία, τη θρησκεία, τις κοσμικές εκδηλώσεις και το επάγγελμά του ως δημόσιος υπάλληλος στο Υπουργείο των Αρδεύσεων. Από την άλλη πλευρά όμως, καραδοκεί ο παράνομος Καβάφης, ο επαναστάτης, που απηφά κάθε ηθικό και κοινωνικό φραγμό, κάθε νόμο περί ερωτικής συμπεριφοράς, αδιαφορεί για την τάξη του και ενδιαφέρεται για τις περιθωριοποιημένες ψυχές. Είναι ο ποιητής Καβάφης, όχι ο δημόσιος υπάλληλος. Ο ποιητής Καβάφης που αγκαλιάζει το ασυνειδητό του και τις επιθυμίες του, ευαισθητοποιείται και μέσα από τον δικό του πόνο αποκαλύπτει την υποκρισία και τη δυστυχία της κοινωνίας. Οι ψυχικές του συγκρούσεις προβάλλονται στα ποιήματά του με προσωπεία και με ιστορικά γεγονότα που ανήκουν σε έντονες προηγούμενες εποχές και περιόδους. Όταν όμως η ιδέα του θανάτου αρχίζει να ζωντανεύει, ο Καβάφης παλινδρομεί στις φυλακές των παιδικών του χρόνων. Παρ’ όλα αυτά, ο επαναστάτης Καβάφης, ο έφηβος Καβάφης που απήφησε τις επιθυμίες της μητέρας του, αντιστέκεται μέχρι και τις τελευταίες στιγμές της ζωής του. Αψηφά τώρα τις οδηγίες των ιατρών και τριγυρνάει στους δρόμους της Αθήνας, προσπαθώντας να αναπνεύσει ξανά. Μέχρι και την τελευταία στιγμή της ζωής του. Όπως ανέπνεε μέσα από τα δημιουργήματά του, τις λέξεις του, τα όνειρά του.

Η ποιητική, λοιπόν, δημιουργία, συνδέεται άρρηκτα με την ψυχαναλυτική θεωρία. Εξισορροπεί τις ψυχικές συγκρούσεις και αποτελεί ένα “φάρμακο” για τις πρώιμες πληγές της ψυχής. Έτσι, και ο προικισμένος με ταλέντο Κωνσταντίνος Καβάφης, μετατρέπει τις πληγές τους, τις συγκρούσεις του και τις ανησυχίες του σε ένα πολύτιμο, αιώνιο έργο που μόνο ως θησαυρός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για τα ελληνικά και παγκόσμια πολιτισμικά δρώμενα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναστασόπουλος Νίκος Κυρ., “Ο Καβάφης στο φως της Ψυχανάλυσης”, 2015, Αθήνα: Δρόμων.

Κ.Π. Καβάφης, “Ποιήματα”, “Επιθυμίες”, εκδ. Ίκαρος, 1958, σ. 7.

Κ.Π. Καβάφης, “Ποιήματα”, “Οροφέρνης”, εκδ. Ίκαρος, 1958, σ. 62.

Κ.Π. Καβάφης, “Ποιήματα”, “Τα Παράθυρα”, εκδ. Ίκαρος, 1958, σ. 17.

Φρόντ, Σ. (1994). Ψυχανάλυση και Λογοτεχνία, μτφρ. Λ. Αναγνώστου. Αθήνα: Επίκουρος.

Χαρτοκόλλης, Π. (1999). Λογοτεχνία και Ψυχανάλυση. Αθήνα: Θεμέλιο.

Abrams, M. H. (2005). Λεξικό λογοτεχνικών όρων. Θεωρία, ιστορία, κριτική της λογοτεχνίας, μτφρ. Γ. Δεληβοριά- Σ. Χατζηιωαννίδου). Αθήνα: Πατάκης. [1η έκδοση στα αγγλικά 1957].

Freud, S. (2005). Εισαγωγή στην ψυχανάλυση, μτφρ. Α. Πάγκαλος. Αθήνα: Γκοβόστης. [1η έκδοση στα γερμανικά 1917].

Freud, S. (2008). Το εγώ και το αυτό, εισαγωγή Θ. Χατζόπουλος, μτφρ. Δ. Παναγιωτοπούλου. Αθήνα: Πλέθρον.

Ταξιδεύοντας με τις νότες στο λόγο του Αλεξανδρινού

της Ευαγγελίας Κυριακίδη

«Κι αν δεν μπορείς να κάμεις την ζωή σου όπως την θέλεις, τούτο προσπάθησε τουλάχιστον όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις»

Αναμφίβολα ο Καβάφης αποτελεί έναν από τους ποιητές που μελοποιήθηκε το έργο τους από Έλληνες και όχι μόνο συνθέτες. Το 2013 με τη συμπλήρωση των 150 χρόνων από τη γέννηση του, ακούγεται σχεδόν σε όλα τα εικαστικά δρώμενα της χώρας το όνομα του Αλεξανδρινού.

Ο ποιητής που δεν τραγουδιέται, μελοποιείται όμως ακατάπαυστα από παλαιούς και νέους, λόγιους και λαϊκούς συνθέτες, αποτελεί πρόκληση και κίνητρο για το ανέφικτο. Λόγω του ιδιόμορφου ποιητικού λόγου του, της ιδιότυπης γλώσσας των ποιημάτων, μια σύζευξη δημοτικής και καθαρεύουσας γεμάτη με ιδιωματικά στοιχεία της Κωνσταντινούπολης, την απώλεια ομοιοκαταληξίας, την ιδιαίτερη χρήση των σημείων στίξης, τη σπάνια χρήση επιθέτων, δημιουργεί ένα δύσκολο πρώτο υλικό πάνω στο οποίο έσπευσαν να δοκιμαστούν πλήθος συνθετών.

Την αρχή κάνει ο μεγάλος αρχιμουσικός και συνθέτης Δημήτρης Μητρόπουλος μόλις το 1925 με τη συλλογή «10 Inventions», δίνοντας τη σκυτάλη σε πολλούς λόγιους όπως ο Αργύρης Κουνάδης, ο Νικηφόρος Ρώτας και άλλοι λιγότερο διάσημοι. Στη δισκογραφική σκηνή το έργο του ποιητή κάνει την εμφάνισή του με την εταιρία LYRA γύρω στο 1964, που κυκλοφόρησε το δίσκο «Ποιήματα» σε απαγγελία του καθηγητή Γ. Π. Σαββίδη. Το πρώτο δισκογραφημένο τραγούδι όμως με το τίτλο «Μέρες του 1903», ακουμπά ευλαβικά ο Μάνος Χατζιδάκις στο δίσκο του «Ο Μεγάλος Ερωτικός» το 1972, δημιουργώντας την απόλυτη σύνδεση ανάμεσα σε λέξεις και πλήκτρα.

Η «Τετραλογία» του Δήμου Μούτση, παρουσιάζεται το 1975 και αποτελείται από τα γνωστά ποιήματα «Η πόλις», «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» και «Θάλασσα του πρωιού». Τέσσερα χρόνια μετά ο πρώτος ολοκληρωμένος δίσκος «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» με αποκλειστικά μελοποιημένο Καβάφη είναι γεγονός, με την υπογραφή του σπουδαίου Γιάννη Γλέζου, ενώ το 1983 ο Θάνος Μικρούτσικος αφιερώνει τη μουσική του στο λόγο του ποιητή με το «Ο Γέρος της Αλεξάνδρειας». Όπως είναι φανερό, οι ηχογραφήσεις ποιημάτων δε λείπουν, βρισκόμαστε στην ίδια χρονιά στο 1983 όταν Έλλη Λαμπέτη δίνει τη φωνή της σε ένα ακόμη δίσκο με απαγγελίες ποιημάτων του.

Επτά χρόνια αργότερα το 1990 με το δίσκο «Τιμή στο Καβάφη» ο Αλέξανδρος Καρόζας δημιουργεί συνθέσεις πάνω στο έργο του ποιητή. Οι λέξεις του φεύγουν πια απ' τις σελίδες των βιβλίων, οι στίχοι γίνονται πουλιά και φωλιάζουν στα ραδιόφωνα και στα σπίτια της Ελληνικής κοινωνίας κι η λέξη η λόγια, γίνεται λέξη απλή και λιτή, μιλιέται από τα στόματα των καθημερινών, λαϊκών ανθρώπων. Ο Χρήστος Νικολόπουλος, λαϊκός συνθέτης γράφει τη μουσική στο ποίημα «Γκρίζα» για να ερμηνεύσει η Ελευθερία Αρβανιτάκη το 1996. Ενώ δυο χρόνια αργότερα, λίγο πριν αλλάξει η δεκαετία ο Σωκράτης Μάλαμας τραγουδά βαθιά τον έρωτα και του φτιάχνει κοστούμι για να ντύσει τις λέξεις του «Δεκέμβρης 1903».

Ο Γιάννης Πετρίτσος εν έτει 2005 σκαρώνει το «Αγαπητέ κύριε Καβάφη...» και η Κριστέλλα Δημητρίου το «Σαπφώ – Καβάφης» ένα χρόνο αργότερα. Ο Δημήτρης Παπαδημητρίου πλημμυρίζει με ιδι-

αίτερες νότες την ποίηση του συντοπίτη του Αλεξανδρινού, δημιουργώντας το «...που γι' Αλεξανδρινό γράφει Αλεξανδρινός» το οποίο και ηχογραφείται στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών με την Ορχήστρα των Χρωμάτων. Ακολουθούν ο Νίκος Μαμαγκάκης με το «Αόρατος θίασος», ο Νίκος Ξυδάκης με το «Rue Lepsius», ο Θάνος Μικρούτσικος με το «Επέστρεφε», ενώ ο Αθανάσιος Σίμογλου μελοποιεί δώδεκα ποιήματα, για να φτάσουμε στο 2013 με τον Γιάννη Σπανό και το «Πλησιάζοντας τον Καβάφη» καθώς και τον Αλέξανδρο Καρόζα, ο οποίος δημιουργεί τον κύκλο «Καβάφης» που πλαισιώνει με τη φωνή του ο Γιώργος Νταλάρας.

Το 2018 ο Στέφανος Κορκολής υπογράφει το «Θά θελα αυτήν την μνήμη να την πω» επιλέγοντας όχι και τόσο γνωστά κομμάτια από το έργο του Αλεξανδρινού για να τα ντύσει με ιδιαίτερη μελωδία. Αρκετοί ξένοι καλλιτέχνες επίσης αφιερώνονται σ' αυτό το δύσκολο εγχείρημα της μελοποίησης της Καβαφικής ποίησης. Γύρω στο 1975 ο Lluís Llach, Καταλανός δημιουργός, μελοποιεί σε μορφή σουίτας από τον Carles Riba, την εκδοχή του ποιήματος «Ιθάκη» στη γλώσσα του. Καθώς και ο Γερμανός Gerhard Stäbler, ο οποίος ασχολήθηκε φανατικά με το έργο του ποιητή. Στο σημείο αυτό άξιο αναφοράς είναι και το τραγούδι του σημαντικότερου Leonard Cohen με τίτλο «Alexandra leaving» βασισμένο στο ποίημα «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον».

Δεκάδες συλλογές εμπεριέχουν μελοποιημένη ποίηση του Καβάφη ο οποίος έγραψε μόλις 154 ποιήματα σε όλη του τη ζωή, ενώ δημιουργήθηκαν περισσότερα από τετρακόσια έργα σε διάστημα περίπου εκατό χρόνων.



Είναι φανερό πως ορισμένα από τα ποιήματα του λογοτέχνη δέχθηκαν διαφορετικές μελοποιήσεις από διαφορετικούς συνθέτες. Ενδεικτικά τα περισσότερα μελοποιημένα είναι τα : «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», «Δέησις», «Επέστρεφε», «Επιθυμίες», «Πόλις», «Θάλασσα του πρωιού», «Όσο μπορείς».

Ενδιαφέρον δείχνουν και οι καλλιτέχνες που ερμήνευσαν ή έδωσαν τη φωνή τους στους στίχους του ποιητή, ορισμένοι από τους οποίους είναι οι: Έλλη Λαμπέτη, Δημήτρης Παπαδημητρίου, Γεράσιμος Ανδρέατος, Μανώλης Μητσιάς, Αλκίνοος Ιωαννίδης Lost Bodies, Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης, Γιώργος Νταλάρας, Άλκηστης Πρωτοψάλτη, Ελευθερία Αρβανιτάκη, Φωτεινή Δάρρα, Γιάννης Γλέζος, Σωκράτης Μάλαμας κ. α

Και γεννιέται το ερώτημα γιατί τόσοι καλλιτέχνες, γνωστοί και άσημοι ενεπλάκησαν σ' αυτό το δύσκολο παιχνίδι μελοποίησης κι ερμηνείας της ποίησης του Καβάφη; Γιατί χρησιμοποίησαν πειραματικές τεχνικές όπως ατονικότητα, δωδεκαφθογγισμούς, νεωτερικότητα και άλλες για να παραδώσουν μουσικές δομημένες και ραμμένες στο ύφος και την ιδιαιτερότητα του λόγου του Αλεξανδρινού; Η απάντηση βρίσκεται ακριβώς εκεί, για να καταφέρουν το ανέφικτο. Και το κατάφεραν! Ο ποιητής ταξίδεψε στον κόσμο μέσα από λέξεις και μουσική, έγινε οικουμενικός και ακούστηκε τόσο σε λόγιους όσο και σε λαϊκούς χώρους. Αυτό το χρωστάμε στους δημιουργούς και συνθέτες που μας γνώρισαν τον Κωνσταντίνο Καβάφη τοποθετώντας τον σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, το ίδιο δυναμικό όσο και το έργο του. Διότι όπως γράφει και ο ίδιος «Ήθελα να δώσω φως και συγκίνηση σε όσους είναι σαν και εμένα καμωμένοι» και ακριβώς αυτό έκανε!

Kyria Angeliki und die Kieselsteine

Ein kretisches Frauenleben

von Karin Henjes

Versteckt in einem Küstendorf in Südkreta liegt ein Häuschen, an dem jeder Fremde staunend vorbeigeht. Rund herum wachsen Kieselsteingebilde in die Luft. Mäuerchen, Amphoren, Mosaik. Mit Bildern aus roten, grünen, gelben, schwarzen Meereskiesel. Mit Fischen, Sonnen, Delphinen, Sternen, Blumen, Schmetterlingen. Welche stürmische Seele hat hier gewirkt?

Eines Morgens im Sommer 2017 komme ich mit einer Freundin an dem Haus vorbei. Eine kleine weißhaarige Frau steht davor und gibt sich als Inhaberin zu erkennen. Sie ist es, die all die Figuren in Zement gegossen hat. Wir wollen mehr wissen. Sie bittet uns hinein. Und deklamiert uns ihr Leben in Reimen.

Angeliki wird 1924 als erstes von sieben Kindern in eine arme Familie hineingeboren und lernt weder lesen noch schreiben. Mit zwölf Jahren beginnt sie, im Nachbardorf als Krankenschwester zu arbeiten. Dort leistet sie im zweiten Weltkrieg Widerstand, als die deutschen Soldaten kommen. Erst viel später, 1987 wird sie dafür geehrt.

„Nehmt noch, nehmt noch“, sagt Angeliki und deutet auf die Wassermelonen-Stücke, die sie uns hingestellt hat. Wir nicken und greifen zu. Es ist still. Durch das geöffnete Fenster hört man nur die Zikaden. Angeliki schließt die Augen und fährt fort.

Das Krankenhaus ist für Angeliki ein Ort des Lernens und der Liebe. Lernen, weil sie dort Lesen und Schreiben lernt. Nächstenliebe, weil sie dort fürsorglich die Kranken und ganz besonders die Armen pflegt. Und romantische Liebe, weil mehrere Verletzte sie verehren. Ganz besonders aber ist ihr der Heizungshandwerker Stelios aus Athen zugetan. „Schon nach kurzer Zeit im Krankenhaus hielt er um meine Hand an“, erinnert sich Angeliki. „Ich wusste nicht, was ich machen sollte, also fragte ich eine befreundete Kollegin. Sie sagte ‚nimm ihn, er ist ein guter Mann‘. Also tat ich es.“

Eine Entscheidung, die sie nicht bereut. „Er war sehr gut zu mir. Er nannte mich niemals nur einfach Angeliki, sondern immer mein Schatz, meine Liebe, mein Augapfel. Er war ein guter Mann.“ Zusammen gehen die beiden 1954 nach Athen, wo sie ein Sanitätsgeschäft betreiben. „Wir bewohnten einen Palast“, erinnert sich Angeliki. „Ich fühlte mich dort nie richtig wohl.“ Doch es war eine gute Zeit. Sie verdienten Geld und bekamen, nach mehreren Fehlgeburten, ein Mädchen.

Despina ist federleicht, als sie 1957 viel zu früh auf die Welt kommt. Niemand glaubt an ihr Überleben. Glücklicherweise hat das Krankenhaus in Athen gerade einen Brutkasten bekommen, und Despina erhält eine Chance. Sie überlebt. 1963 kommt Giorgos auf die Welt, und die Familie ist vollständig. Stelios kauft ein großes Stück Land in Angelikis Heimatdorf. Die Familie zieht 1978 von Athen nach Kreta, in eine Stadt in der Nähe des Dorfs. Dann kommt der Schock, von dem die Familie sich nicht erholt. 1988 stirbt Stelios kurz nach der Diagnose an Krebs.

Angelikis Tochter Despina ist noch heute den Tränen nahe, wenn sie vom Tod ihres Vaters spricht. Sie wohnt nur ein paar Schritte von ihrer Mutter entfernt und betreibt die wunderbar grüne Apartment-Anlage, an deren Rand Angelikis Haus steht. Es ist zehn Uhr früh an einem anderen

Morgen. Despina sagt „Ela“ („Komm herein“), als ich nach ihr rufe. Ihre Küche ist geräumig und hell. Auf dem Tisch sieht man Geschirr, Backzutaten, Reinigungstücher. „Ich habe schlecht geschlafen, entschuldige die Unordnung“, sagt Despina. Sie ist klein und

rund und lacht. Sie macht gerade einen Schokoladenkuchen. „Zur Entspannung, für meine Touristen, bevor ich mit meiner täglichen Arbeit beginne“, sagt sie. Sie sitzt am Tisch, öffnet die Schokolade und bricht kleine harte Stückchen ab, um sie in den schokoladigen Teig in der quadratischen Backform zu setzen.

Unvermittelt muss man an die Kieselsteine denken, die ihre Mutter in ganz ähnlichen quadratischen und runden Formen zu Mosaiken gelegt hat. Und erfährt, dass auch Despina dichtet. Und bittet sie um ihre Sicht auf das Leben ihrer Mutter. „Meine Mutter hatte kein leichtes Leben“, sagt Despina. „Wisst ihr, die Kinder wurden hier damals sehr pragmatisch eingesetzt. Sie wurden geboren, um zu arbeiten und Geld einzubringen. Es erinnert mich an die heutigen Verhältnisse in Asien.“

Angeliki hat sich aus diesen Verhältnissen befreit. Dennoch zieht sie nach dem Tod ihres Mannes zurück in ihr Heimatdorf, wenn auch ganz an dessen Rand. „Mein Haus habe ich mit meinen eigenen Händen gebaut“, sagt sie. Es ist kein großes Haus. Neben der Wohnküche gibt es noch ein Wohnzimmer und ein Schlafzimmer. Ein paar Jahre nach dem Hausbau beginnt Angeliki dann „das mit den Steinen“, wie sie sagt.

Doch wie kam sie auf das mit den Steinen, fragt man sie wieder und wieder. Keine Antwort, sondern Geschichten aus Angelikis Leben. Doch als Angeliki noch einmal erzählt von ihrer Armut in der Kindheit, davon, dass sie nicht zur Schule durfte, davon, dass ihr politischer Widerstand lange Zeit nicht anerkannt wurde, davon, dass ihr Mann viel zu früh verstarb, davon, dass sie heute noch die Armen pflegt, da kommt sie endlich, die lange erwartete Antwort.

„Ich habe das getan, um nicht verrückt zu werden vor Trauer und Wut. Um nicht zu verzweifeln“, sagt Angeliki. „Deshalb machte ich das mit den Steinen. Kein Marmor, keine teuren Materialien, sondern einfache Steine vom Strand. Ich legte sie, statt sie zu werfen.“ Nicht nur rund um ihr Haus. Auch auf dem Dorffriedhof rebelliert sie, indem sie sich ein eigenes Grab baut. „Bei mir werdet ihr den Marmor der Reichen nicht finden“, sagt sie. „Mein Grab ist aus den Steinen der Armen gebaut.“

Sitzt man bei Angeliki auf dem Sofa, fällt der Blick auf ein Bild neben dem Fenster. Ein gerahmtes Zeitungsfoto. Eine Großaufnahme von Angeliki, die sich an ein riesiges Gesicht schmiegt. Das Foto entsteht, als Angeliki am 17. November 2008 zur Polytechnischen Universität in Athen pilgert. Sie besucht – wie jedes Jahr – das Denkmal der Niederschlagung des Studentenaufstands (1973) gegen die griechische Militärdiktatur (1967 – 1974). Ein Fotograf der Zeitung *Eleftherotipia* fotografiert sie.

Auch heute noch kennt Angeliki die Daten des griechischen Freiheitskampfes, und bis heute bezeichnet sie sich als Kommunistin – wenngleich sie nicht mit allem, was in den Büchern steht, einverstanden ist. Auch die Religion lässt sie sich nicht nehmen, überall im Haus kann man Bücher über Heilige finden. Und erst recht nicht den Platz in ihrem Dorf.

Wenn man das Dorf abends in westlicher Richtung verlässt, brennt die Sonne immer noch. Man geht ein Stück an der Straße entlang und biegt in einen Weg zwischen Olivenbäumen ein. Von weitem schon sieht man die Zypressen, die griechischen Totenbäume. Kurz darauf öffnet sich der Pfad zu einer hellen Anhöhe. Keine Zikaden, keine Vögel, nur Stille. Unübersehbar in den Reihen aus weißen Marmorplatten steht Angelikis Grab. Kleine Kiesel statt glatter Marmor. Mosaik statt Maserungen. Ein Gedicht über die menschliche Eitelkeit. Und über allen Worten eine weiße Taube aus Ton.

Angeliki starb am 27. Juni 2019 im Alter von 95 Jahren.

Juli 2017/Januar 2020

Text: Karin Henjes Recherche und Fotos: Angeliki Tsioli, Karin Henjes

* Um die Privatsphäre von Angeliki und ihrer Familie zu wahren, nennen wir nicht ihren Nachnamen und nicht das Dorf, aus dem sie stammt.

Εναλλακτική παλαίωση κρασιού στο βυθό της θάλασσας

της Αγγελική Τσιώλη

Μπορεί ο κλασικός τρόπος παλαίωσης του κρασιού να είναι σε υπόγεια κελάρια ή σε κατάλληλες κάβες-ψυγεία, αλλά η ανθρώπινη φαντασία δεν σταματάει εκεί. Παρόμοιες συνθήκες επικρατούν και στον βυθό της θάλασσας, κάτι που δεν άργησαν να το μυρυστούν κάποιοι οινοποιοί...

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή και μάλιστα από τη στιγμή της αποκοπής του κρασιού από το οξυγόνο της ατμόσφαιρας:

Οξυγόνο και κρασί

Το οξυγόνο και το κρασί έχουν μια περίεργη σχέση μεταξύ τους: μαζί δεν κάνουν και χώρια δεν μπορούν! Μπορεί η σχέση να είναι τόσο φιλική, όσο και εχθρική, εξαρτάται πώς θα το χειριστεί ο κάθε παραγωγός, σε ποιά φάση της παραγωγής βρισκόμαστε (οινοποίηση ή παλαίωση) και, όπως με πολλές άλλες σχέσεις, είναι και θέμα δοσολογίας. Ας αρχίσουμε όμως από τα πιο απλά.

Απλός και σαφής είναι ο νόμος της φύσης: κάθε κρασί, όταν έρχεται σε επαφή με το οξυγόνο, κάποια στιγμή μετατρέπεται σε ξύδι. Ο φυσικός προορισμός του κρασιού είναι να πεθάνει δηλαδή, όπως και ο άνθρωπος κατά μια έννοια, και να μετατραπεί σε κάτι άλλο, πιο σταθερό, με τη βοήθεια και άλλων παραγόντων (βακτήρια *Acetobacter*, θερμοκρασία, κτλ). Στόχος του κάθε οινοποιοού είναι να καθυστερήσει όσο γίνεται περισσότερο αυτήν την φυσική διεργασία, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Ο κυριότερος τρόπος είναι η προστασία του ζωντανού οργανισμού "κρασί" από την έκθεσή του στον αέρα, είτε μέσα σε βαρέλια, είτε μέσα σε πιθάκια, είτε μέσα σε γυάλινες φιάλες με διάφορα πώματα ή σε συνδυασμό όλων αυτών.

Παλαίωση

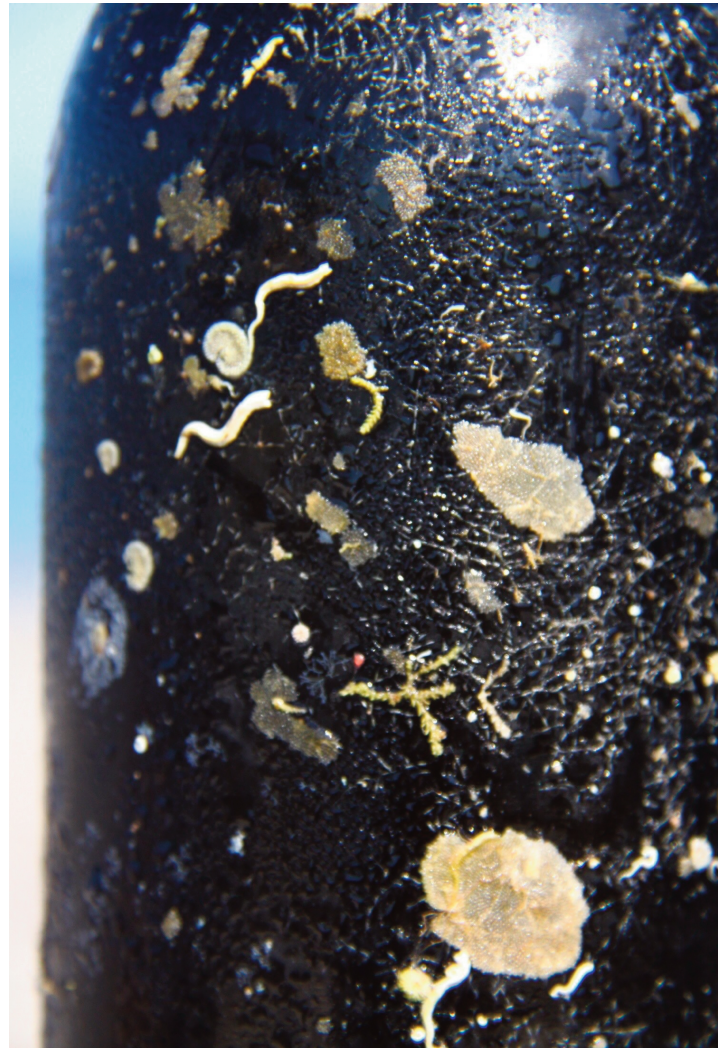
Εκτός όμως από την πρόθεσή του να προστατεύσει το κρασί από το οξυγόνο, ο παραγωγός στοχεύει με τους τρόπους αυτούς και στην βελτίωση και εξέλιξη του προϊόντος στο χρόνο, τη λεγόμενη παλαίωση. Παλαίωση δεν δέχονται όλα τα κρασιά. Είναι μύθος. Παλαίωση επιδέχονται εκείνα τα κρασιά που έχουν αρκετό βάθος και συγκέντρωση εκείνων των συστατικών, τα οποία με το χρόνο θα μεταβληθούν αργά σε άλλες ουσίες, που θα δώσουν τα λεγόμενα τριτογενή αρωματικά και γευστικά χαρακτηριστικά στο κρασί. Πυκνό και ώριμο φρούτο, καλή δομή και ποσότητα τανίνης (για τα κόκκινα κρασιά) και μια γερή δόση οξύτητας είναι οι συνθήκες αρχικές προϋποθέσεις για μια μακροχρόνια επιτυχή παλαίωση. Σε αυτή τη διαδικασία όμως, παράγοντες όπως η μικρή και σταθερή ποσότητα οξυγόνου - και όχι η πλήρης απουσία του - η σχετικά χαμηλή και σταθερή θερμοκρασία και το σκοτάδι, είναι κλειδιά που την επηρεάζουν και τα οποία ποικίλουν ανάλογα με τον τρόπο παλαίωσης που έχει επιλεχθεί: κλασικός (κάβα, κελάρι) ή εναλλακτικός.

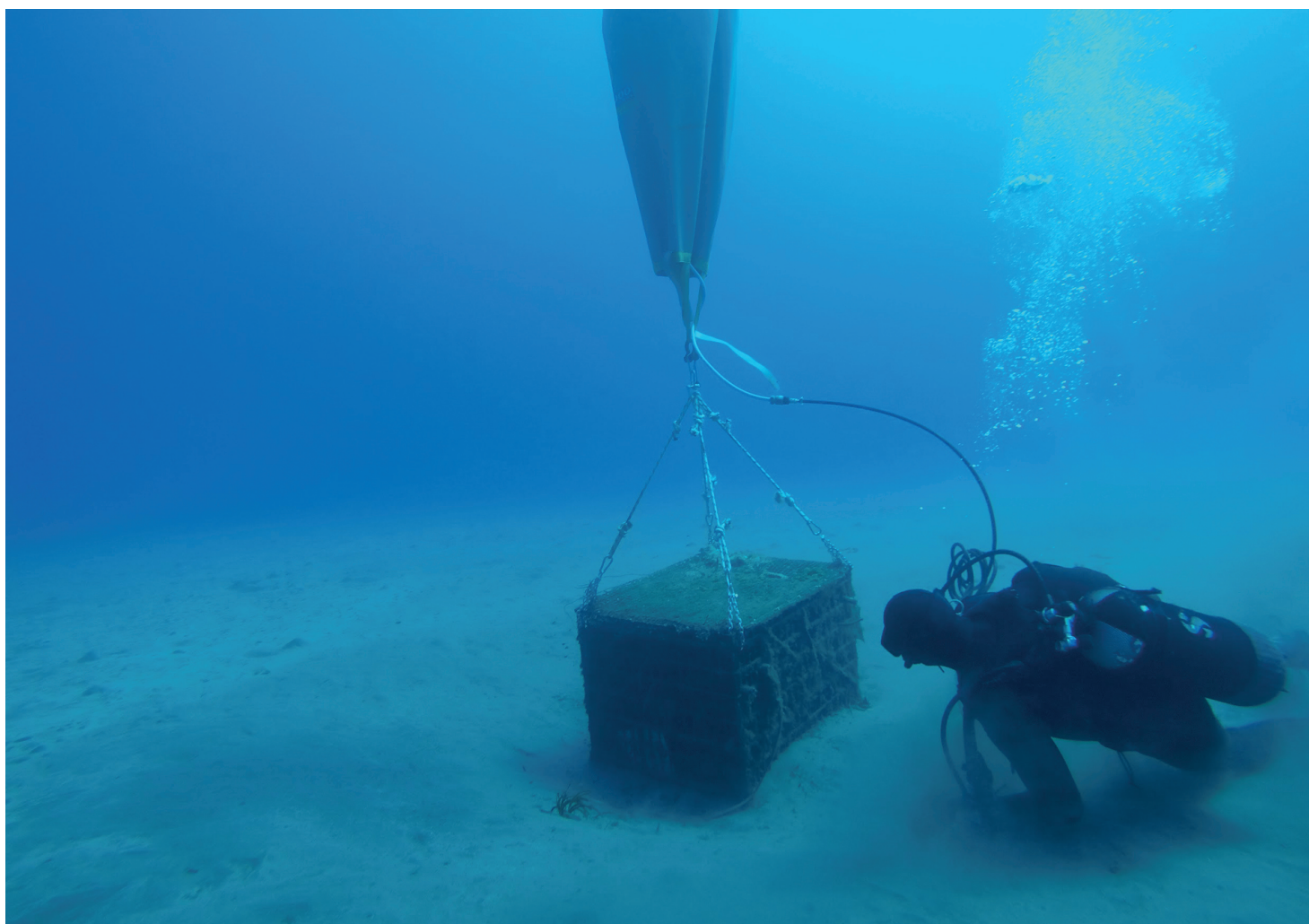
Εναλλακτικοί τρόποι παλαίωσης

Η πιο σίγουρη και διαπιστευμένη παλαίωση είναι εκείνη της εμφιάλωσης και του κελαιριού, διότι είναι και αυτή που προσφέρει τις πιο ελεγχόμενες συνθήκες θερμοκρασίας, εισροής οξυγόνου και σκοταδιού. Εναλλακτικοί τρόποι όμως παλαίωσης αναπτύχθηκαν από περιέργεια, μεράκι ή και σκοπούς μάρκετινγκ, από διάφορους παραγωγούς σε όλο τον κόσμο και μπορούν να χωριστούν σε δύο βασικές κατηγορίες: παλαίωση στο βυθό της θάλασσας και παλαίωση μέσα στη γη. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται μόνο η πρώτη.

Στο βυθό της θάλασσας

Έμπνευση για τη συγκεκριμένη εναλλακτική, αλλά και δαπανηρή μέθοδο αποτέλεσε η σειρά των διασωθέντων φιαλών από διάφορα ναυάγια πλοίων, κάποτε με εκπληκτικά θετικά αποτελέσματα. Ατυχήματα δηλαδή, όπως κάθε μεγάλη ανθρώπινη ανακάλυψη!





Παραδείγματα τέτοιων πειραμάτων υπάρχουν σε διάφορα μέρη της γης, στην Ισπανία, την Ιταλία, τη Γαλλία (συμπεριλαμβανομένων 2 οίκων Σαμπάνιας Veuve Clicquot και Drappier), την Κροατία, την Αμερική, τη Χιλή, αλλά και την Ελλάδα! Περήφανος ελληνικός εκπρόσωπος ενός τέτοιου εγχειρήματος είναι και το οινοποιείο της Γαίας. Ο κύριος Παρασκευόπουλος, ένας εκ των ιδιοκτητών της, ήταν και κατά μεγάλο μέρος η αφορμή για την εγγραφή του παρόντος άρθρου, μετά την επίσκεψή μας το καλοκαίρι του 2017 στις εγκαταστάσεις της Νεμέας. Δύτης και οινοποιός με πάθος και στα δυο, ξεκίνησε την βύθιση φιαλών του “Θαλασσίτη” (λευκός οίνος από Ασύρτικο Σαντορίνης) το έτος 2009, έξω από το Καμάρι. 5 χρόνια μετά, το 2014, ανασύρθηκαν μόνο 3 φιάλες από εκείνη τη σοδειά, από τις 450 φιάλες αρχικά! Το πείραμα συνεχίστηκε τις επόμενες χρονιές, με το 2010 και 2011 να είναι περισσότερο επιτυχείς και να αποδίδουν 258 και 141 διασωθείσες φιάλες αντίστοιχα. Η 5ετής παλαίωση στα περίπου 30 μέτρα βάθος οδήγησε σε ενδιαφέροντα αποτελέσματα, σύμφωνα με την περσινή δήλωση τύπου του οινοποιείου: “Η γεύση του έχει μαλακώσει εντυπωσιακά παραπέμποντας σε ένα εξελιγμένο κρασί ενώ αντίθετα το χρώμα του δείχνει ακόμα μια απατηλή νιότη ενώ ταυτόχρονα κάθε διάσταση οξείδωσης είναι εντελώς απύσασ”.

Αλλά και το οινοποιείο Foivos winery από την Κεφαλονιά παράγει μια σειρά από κρασιά που έχουν παλαιώσει στην θάλασσα, μια διαδικασία που ξεκίνησε το 2015, δηλαδή μετά την πρωτοπόρο Γαία. Στην περίπτωση αυτή βυθίζονται και κόκκινα ξηρά κρασιά από την ποικιλία Μαυροδάφνη, τα οποία έχουν παραχθεί με την μέθοδο του αμφορέα, δηλαδή περιέχουν ήδη την απαραίτητη ποσότητα οξυγόνου για την παλαίωσή τους στις ανόξιες συνθήκες του βυθού! Σε αντίθεση με τα ερυθρά κρασιά, τα λευκά δεν έχουν ανάγκη από την επαφή με το οξυγόνο για την ορθή τους παλαίωση.

Εκτός από τα μεμονωμένα πειράματα διαφόρων οινοποιείων να βυθίσουν μέρος της παραγωγής τους για κάποιο χρονικό διάστημα στο βυθό, υπάρχει και ένα εργαστήριο μελέτης τέτοιων συνθηκών παλαίωσης στο Bilbao της Ισπανίας. Στόχος του εργαστηρίου είναι να μελετήσει όλες εκείνες τις παραμέτρους που επηρεάζουν την παλαίωση κάτω από τη θάλασσα και στη συνέχεια να αξιοποιήσει τα αποτελέσματα στην παραγωγή τέτοιων κρασιών. Ήδη τα κρασιά με την επωνυμία Cruseo Treasures έχουν βγει στην αγορά σε περιορισμένο αριθμό φιαλών.

Μια άλλη εναλλακτική παλαίωση, πάλι από ισπανική εταιρεία, φέρνει θαλασσινό νερό πάνω στη γη, μέσα σε δεξαμενές και μέσα σε αυτές παλαιώνουν τα κρασιά της Sea Aged Wine. Η μέθοδος θα εφαρμοστεί σύντομα στους Κανάριους νήσους (Τενερίφη), όπως αναφέρει σε δημοσίευσμά του το περιοδικό Harpers.

Όπως είναι αναμενόμενο οι τιμές σε αυτά τα βυθισμένα κρασιά εκτινάσσονται στα ύψη, όχι μόνο λόγω του αυξημένου κόστους της κατάδυσης αλλά και ανάδυσής τους. Η σπανιότητά τους και η ιδιαίτερη ιστορία που τα συνοδεύει μπορούν να δικαιολογήσουν αρκετά ψηλά ποσά. Κάποια από αυτά πωλούνται για φιλανθρωπικούς σκοπούς, άλλα λαμβάνουν μέρος σε δημοπρασίες και κάποια είναι διαθέσιμα σε συγκεκριμένα σημεία πώλησης, δεδομένου της μικρής διαθέσιμης ποσότητας κατά κανόνα. Για παράδειγμα, πριν 2 χρόνια, πουλήθηκε για 10.200 λίρες Αγγλίας μια φιάλη Σαμπάνιας Veuve Clicquot του 1839, που είχε αναδυθεί από ναυάγιο το 2010...

Εσείς πότε ήπιατε το τελευταίο σας βυθισμένο κρασί; Εγώ ομολογώ ότι δεν έχω δοκιμάσει ακόμη...

Der weibliche Blick

Von Dr. Elene Psoma

Die Me-to-Bewegung tobte die letzten Jahre durch die Blätter und Medien der Welt – die Filmwelt gab sich erschüttert über die unmöglichen Zustände an amerikanischen Filmsets. Eins wurde klar: im Mikrokosmos Hollywood haben mächtige Produzenten das Machtwort.

Der Orkan erschütterte nicht nur die Filmwelt im fernen Amerika. Auch in Europa taten sich Abgründe auf – jedes Land suchte nach einem „eigenen“ Weinstein. Und natürlich fanden sich Weinstains. Alte weiße Männer im Filmgeschäft, die Macht haben und diese Macht auch ausnutzen. Es tat sich darüber hinaus die Frage auf, ob Frauen im Filmgeschäft die gleichen Möglichkeiten haben wie Angehörige des männlichen Geschlechts, in der Regie zum Beispiel.

Diskussionen entfachten was Frauenquote bedeutet, wie ein gerechterer Umgang möglich ist, ob nun die Zeit des Patriarchats vorüber ist und ob sich das System nun im Aufschrei der Empörung ändern werde.

Doch treffen diese Ungerechtigkeiten nicht nur auf die Filmbranche zu. Frauen sind ebenso in Vorständen großer Unternehmen, wie in Professorenstellen oder Regiestühlen unterrepräsentiert. Wie viele weibliche Regisseurinnen kennen Sie?

Um in Hollywood zu bleiben: Wie oft hat eine Frau die Kategorie beste Regie bei den Oscars in den letzten 91 Jahren gewonnen? Die Antwort: Einmal. Kathryn Bigelow für *The Hurt Locker* im Jahr 2010.

Und in Europa? In Cannes gewann Jane Campion 1994 die Goldene Palme für *Das Piano* – sie ist die einzige weibliche Gewin-

nerin in der gesamten Geschichte der Filmfestspiele Cannes in der Königsdisziplin. Bei der Berlinale ist das Verzeichnis weiblicher Gewinner etwas länger: der goldene Bär ging seit 1975 an sechs Regisseurinnen, zuletzt 2018 an die Rumänin Adina Pintilie für *Touch Me Not*.

Blickt man auf die Filmgeschichte zurück, nahmen Frauen auf dem Regiestuhl selten Platz. Und doch sind Frauen seit Anbeginn des Films in der Regie tätig gewesen.

Die erste Regisseurin der Welt war für lange Zeit in Vergessenheit geraten, ihre Werke wurden von -männlichen- Geschichtsschreibern, männlichen Regisseuren zugeschrieben. Hätte sie nicht ihre Memoiren veröffentlicht, wäre Alice Guy nicht in den Büchern der Filmgeschichtsschreibung zu finden.

In den weiteren Jahrzehnten finden sich sporadisch Frauen unter den Filmregisseuren, die Spuren hinterließen und deren Namen immer noch präsent sind: die Avantgardistin Germaine Dulac im Frankreich der 20er Jahre, Leni Riefenstahl mit ihren manipulativen Filmen der Nazi-Zeit, die Französin Agnes Varda, die Mutter der Nouvelle Vague, die als erste Frau in Venedig 1985 mit dem Goldenen Löwen ausgezeichnet wurde. In Deutschland startete Ula Stöckl vielversprechend in den späten 60er Jahren ihre Regielaufbahn, musste jedoch im Laufe der Zeit erleben, dass ihre Projekte nicht gefördert wurden. Claire Denis, Chantal Akerman konnten sich international als Regisseurinnen etablieren. Heute sind Frauen präsenter: Lucrecia Martel oder Céline Sciamma sind renommierte Regisseurinnen.

Griechenland und seine Film-Frauen

Blickt man auf die griechische Filmgeschichte zurück, sind auch hier Frauen in der Regel Schauspielerinnen unter dem Kommando männlicher Regisseure und natürlich vor der Leinwand sitzende geduldige Konsumentinnen. Aber auch hier gibt es Ausnahmen.

Die erste Frau, die eine aktive Rolle im männerdominierenden Filmmetier einnimmt ist Elly oder Kalliope Igglesi, welche in den zwanziger Jahren des letzten Jahrhunderts unter dem Pseudonym Iris Skaravaïou eine der ersten griechischen Filmkritiker überhaupt für neugegründete Filmjournale schrieb. Sie führte das filmwissenschaftliche Vokabular ein und beschäftigte sich mit den griechischen Stummfilmproduktionen ihrer Zeit. Iris Skaravaïou starb im gesegneten Alter von 91 Jahren in Athen im Jahr 1992. In einer Zeit also, in der die Filmgeschichtsschreibung längst aus ihren Kinderschuhen hinausgewachsen war – im restlichen Europa. In Griechenland unternahm in jener Zeit niemand den Versuch Iris Skaravaïou zu kontaktieren. Was blieb, sind ihre Filmkritiken in den alten Filmjournalen – nicht einmal ein Foto



von ihr hat die Zeit überdauert.

Regisseurin Maria Plyta – Die Königin des Melodrams

Nach dem zweiten Weltkrieg und bis in die 2000 Jahre hinein, gab es nur wenige Frauen, die Filme inszenierten. An erster Stelle sei hier Maria Plyta erwähnt, die sich im männerdominierenden Filmemachen der 1950er Jahre einen Platz erkämpfte – und zwar erfolgreich.

Ihr erster Film Τα αρραβωνιάσματα (Die Verlobung) wurde im Jahr 1950 gedreht – dreißig (!) weitere Filme sollten folgen. Plyta übernahm nicht nur die Regie, sondern verfasste auch selbst ihre Drehbücher. Sie erlangte den Titel Königin des Melodrams, nahm sich auch historischen Stoffen an und verfilmte in einer Zeit, in der Historienfilme schwer zu realisieren waren Η δούκισσα της Πλακεντίας (Die Herzogin von Plaisance), in der sie sich der historischen Figur der Sophie de Marbois-Lebrun, Duchesse de Plaisance annahm und nicht in Versuchung geriet, ihre legendäre Liebschaft zu verfilmen, sondern die innige Beziehung zwischen ihr und ihrer Tochter.

Plyta's Frauenfiguren sind starke Persönlichkeiten. Zwar müssen ihre Charaktere sich in das Zeitalter ihrer Entstehung anpassen, durch Heirat zum Beispiel, aber immer wieder entfacht auch ein Kampfgeist ihrer weiblichen Figuren. Und so lässt Plyta eine Medizinstudentin im Jahr 1962 entstandenen Film Ο Λουστράκος (Der Schuhputzer) sagen, dass „alle“ Männer und Frauen „gleich sind“, nur dass „Männer die Welt regieren“ weil sie „ehrgeizig, besitzergreifend“ sind.

Der neue griechische Film – Tonia Marketaki und Frida Liappa

Tonia Marketaki studierte in Paris und arbeitete als Filmkritikerin bevor sie ihren ersten Kurzfilm 1967 realisierte. Im gleichen Jahr -1967- wurde sie von der Militärjunta inhaftiert und danach des Landes verwiesen. Nach dem Sturz der Junta kehrte sie nach Griechenland zurück und verwirklichte 1973 gleich mit ihrem ersten Langfilm Ιωάννης ο Βίαιος (Ioannis, der Gewalttätige) einen Meilenstein des Neuen griechischen Films. Bis zu ihrem frühen Tod 1992 drehte sie nur drei weitere Filme, die jedoch ihren Platz in der griechischen Filmgeschichte einnahmen. Auch Frida Liappa wurde während der Junta inhaftiert und aus der Universität in Athen ausgeschlossen. Erst nach einem Aufenthalt in London, wo sie Film studierte, nach Jahren als Filmkritikerin und als Dichterin, nahm sie auf dem Regiestuhl Platz und drehte in den 80er Jahren drei Kurz- und drei Langfilme bis zu ihrem Tod 1994. Die Heldeninnen von Liappas Filmen sind bodenständig, mit vielen biographischen Details versehen – die inneren Wünsche und die verborgenen Traumata der Figuren werden jedoch enthüllt und der realistisch definierte Raum erhält oft durch die Art und Weise, wie er gefilmt wird, metaphysische und bedrohliche Dimensionen.

Neue Wellen im griechischen Film

Athina Rachel Tsangari ist eng mit dem nunmehr weltweit anerkannten Regisseur Yorgos Lanthimos verbunden – Tsangari fungierte in mehreren Filmen von Lanthimos als Co-Drehbuchautorin und Produzentin, bevor sie selbst 2010 mit ihrem ersten Langfilm Attenberg debütierte, und 2015 den Film Chevalier abliefern. Athina Rachel Tsangari gehört zur sogenannten Weird Wave des griechischen Films: Surrealismus und Ästhetik der Abstraktion sind hier dominierend. Chaotisch und verwirrend wie das Griechenland der Krise – ein junges Griechenland, das der Krise trotz, improvisationsfreudig und intellektuell.

Elina Psykou, 1977 in Athen geboren, wo sie auch Film studierte, gelang gleich mit ihrem Spielfilmdebüt Η αιώνια επιστροφή του Αντώνη Παρασκευά (Die ewige Rückkehr von Antonis Paraskevas) der Sprung auf die großen Festivals der Welt: der Film fei-

erte auf der Berlinale 2013 seine Premiere, im gleichen Jahr war Psykou auf der Liste "Variety's Ten European Directors To Watch". Auch Psykous zweiter, in magischem Realismus getauchter Film Ο γιός της Σοφίας (Sophias Sohn, 2017) tourte durch verschiedene Festivals und gewann auf dem Tribeca Filmfestival den Preis als bester Film.

Talentierte Frauen gab es weltweit in der Zukunft der Regisseure schon immer. Oftmals fehlten jedoch weiblichen Regisseurinnen die Möglichkeiten, das Vertrauen der Produzenten, Projekte zu realisieren. Ob sich dieser Zustand nun ändern werde, bleibt abzuwarten. Zu hoffen, ist es jedenfalls.

P.S. Die nächsten griechischen Filmfestivals finden November 2020 statt

– mit starken Protagonistinnen und guten Regisseurinnen!



Ο ψηφιακός σύντροφος

Γράφει ο Διαμαντής Γκίκας

Η ψηφιοποίηση (digitalization) είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο, όπου η κοινωνία, ο κόσμος και το περιβάλλον μεταμορφώνονται εικονικά. Μάλιστα σε τέτοιο μεγάλο βαθμό, ώστε πολλές φορές να μην μπορούμε να διακρίνουμε αν βιώνουμε την πραγματική (real world) ή μια εικονική ζωή (virtual world). Νέες τεχνολογίες μπορούν να ψηφιοποιήσουν σχεδόν τα πάντα. Η ταχύτητα τούτης της αλλαγής δε μπορεί να σταματήσει και δε γνωρίζει όρια.

Ενδεικτικά παραδείγματα από γνωστές ψηφιοποιήσεις που αλλάζουν τον κόσμο είναι το ψηφιακό νόμισμα (π.χ BitCoin), το οποίο παρουσιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος ΜΑΥΡΟ-ΑΣΠΡΟ, τα διάφορα ψηφιακά μουσεία και οι ψηφιακές βιβλιοθήκες, τα ψηφιακά βιβλία, οι ψηφιακές υπηρεσίες (π.χ. τράπεζα, ταχυδρομείο, εμποροκαταστήματα), ψηφιακές μέθοδοι εκπαίδευσης και διδασκαλίας και πολλά άλλα.

Νέες τεχνολογίες σαφέστατα έχουν πολλά πλεονεκτήματα και διευκολύνουν την καθημερινή ζωή μας, επειδή πολλές δραστηριότητες μπορούμε να τις κάνουμε άνετα από το σπίτι μας. Δεν παύουν όμως να κρύβουν και διάφορους κινδύνους, όπως οικονομικές επιπτώσεις, λόγω έλλειψης της κατάλληλης τεχνονωσίας ή ακόμα και την υποβάθμιση του ηθικού επιπέδου της κοινωνίας. Ένα μοντέρνο φαινόμενο το οποίο παρατηρείται ότι παίρνει σταδιακά αυξημένες διαστάσεις είναι ο ψηφιακός σύντροφος. Αρκετές εταιρείες επενδύουν μεγάλα ποσά για την ανάπτυξη της τεχνολογίας εικονικού συντρόφου με στόχο την καταπολέμηση της μοναξιάς σε άτομα με χρόνια νοσήματα.

Ο συνηθισμένος τρόπος εύρεσης του ή της συντρόφου είναι μια συνάντηση στην κανονική μας ζωή, είτε στο εκπαιδευτικό, επαγγελματικό ή κοινωνικό περιβάλλον. Η σύνδεση ανθρώπων δεν έχει τίποτα το εικονικό.

Αντίθετα, σε ασιατικές χώρες τα πράγματα είναι διαφορετικά. Μεγάλα καταστήματα προσφέρουν, έναντι μόλις λίγων δολαρίων την ημέρα, την εικονική συντροφιά μιας γυναίκας ή ενός άνδρα. Με χρήματα μπορείς να αγοράσεις λίγες ώρες ζεστής συντροφιάς. Ο αγοραστής διαλέγει τα χαρακτηριστικά που θέλει να προμηθευτεί στον άντρα ή στη γυναίκα. Αυτόματες μηχανές με ανθρώπινα φυσικά χαρακτηριστικά, οι οποίες όχι μόνο μιλάνε, μυρίζουν, ακούνε και βλέπουν αλλά ακόμα και χαϊδεύουν, φιλούν ή εκπληρούν άλλες ερωτικές παροχές. Μια τέτοια τάση αυξάνεται σημαντικά στη σημερινή μας εποχή.

Πολλοί ψυχολόγοι εκτιμούν ότι ένας εικονικός σύντροφος μπορεί να θεραπεύσει άτομα που βίωσαν τραυματικές εμπειρίες, επειδή δεν κατάφεραν να βρουν μια πραγματική σύντροφο. Πάντα όμως ελλοχεύει ο κίνδυνος η κοινωνία μας και γενικότερα η ανθρωπότητα να χάσει το μέτρο, να αποβλακωθεί και ακόμα χειρότερα να αυτοκαταστραφεί πνευματικά.

Der digitale Partner

Es schreibt Diamantis Gikas

Die Digitalisierung ist ein modernes Phänomen, in dem sich Gesellschaft, Welt und Umwelt im Allgemeinen virtuell verändern. Oftmals so sehr, dass wir nicht mehr unterscheiden können zwischen Realität und Fiktion. Neue Technologien können fast alles digitalisieren. Der Änderungsfluss kann nicht gestoppt werden und es gibt keine Grenzen.

Ein Beispiel der digitalen Vormachtstellung ist die digitale Währung (z. B. BitCoin), die in der vorherigen Ausgabe von Schwarz-Weiss vorgestellt wurde, sowie verschiedene digitale Museen und digitale Bibliotheken, digitale Bücher, digitale Dienste (z. Bankwesen, Post, Kaufhäuser), digitale Bildungs- und Lehrmethoden und vieles mehr.

Neben den vielen Vorteilen: Arbeit bequem von zu Hause erledigen, das Licht anzuschalten ohne auf den Knopf zu drücken oder sich von den Boxen ein Lied zu wünschen, bringt die Digitalisierung aber auch eine Reihe von Gefahren mit sich. Die wirtschaftliche Katastrophe und der Ruin in Folge eines Mangels an angemessenem technologischem Know-how oder sogar auch die Vernichtung der moralischen Standards einer Gesellschaft.

Eines der modernen Phänomene, das sich allmählich bemerkbar macht, ist der digitale Partner. Viele Unternehmen investieren große Summen in die Entwicklung virtueller Technologien, um die Einsamkeit von Menschen mit chronischen Krankheiten zu bekämpfen. Der übliche Weg, unseren Partner zu finden, besteht darin, sich in unserem normalen Leben zu treffen, sei es im schulischen, beruflichen oder sozialen Umfeld. Menschen zu verbinden hat nichts mit einer virtuellen Welt zu tun.

In asiatischen Ländern sieht das heute etwas anders aus. Große Geschäfte bieten für nur ein paar Dollar pro Tag die virtuelle Kameradschaft einer Frau oder eines Mannes an. Mit Geld können Sie ein paar Stunden warme Begleitung kaufen. Der Käufer wählt die Funktionen aus, die er dem Mann oder der Frau zur Verfügung stellen möchte. Automatisierte Maschinen mit menschlichen physikalischen Eigenschaften, die nicht nur sprechen, riechen, hören und sehen, sondern auch kuscheln, küssen oder andere erotische Tätigkeiten ausüben, sind ein Markt, dessen Nachfrage stetig steigt.

Viele Psychologen behaupten, dass ein virtueller Partner das Gefühl von Einsamkeit im Menschen verringern kann. Der wirkliche Nutzen solcher Technologien bleibt fraglich. Können Roboter und virtuelle Kreaturen wirklich einen Menschen ersetzen oder ist dies nur ein Versuch des Lückenfüllens in einem Leben voller Fragen.



SKEPSIS

Volkstanz und Natur

Wenn die verschiedenen Volkstänze die gleichen Schrittelemente haben,
wenn der thrakische der gleiche mit dem keltischen ist,
wenn der spanische Flamenco die Bewegungen des griechischen oder türkischen Karsilama oder Mpalos hat,
wenn der portugiesische Fado die Tiefe eines Gesangs aus Lesvos hat,
wenn der afrikanische Trommler die Dynamik eines griechisch-pontischen Ntaouli Spielers hat,
wenn der türkische Zourna seinen Bruder in Griechenland und in vielen anderen Ländern hat,
wenn die Grazie der Bewegung zwischen einer Griechin und einer Türkin keinen Unterschied hat,
wenn der Türke, Grieche, Serbe, Kroate, Kurde die gleiche Knietiefe erreichen,
wenn die Inderin und Kappadokierin ähnliche Handformationen bilden während sie tanzen,
wenn die griechische Oma die gleiche Ruhe beim Tanzen sucht wie auch die mongolische Oma,
wenn der Grieche genauso singt und trinkt wie auch der Finne,
wenn jedes Volk seinen Tango hat,
wenn jedes Volk seinen Soul hat,
wenn...,

dann frage ich,
wer ist der erste und wer der zweite und spielt es eine Rolle?
Wer ist „Anders“ und warum suchen wir nach dem „Verschiedenem“ zwischen den Menschen?
Sollten wir nicht „das Gemeinsame“ suchen!
Vereinfachen wir alles und alles wird eins... so wie der Volkstanz und so wie die Natur.

Grigorios Nikiforidis

ΣΚΕΨΕΙΣ

Βαρυτική και κατανοητική μοναδικότητα

Στον χώρο της φυσικής και αστρονομίας υπάρχουν περιοχές όπου ο χωρο-
χρόνος δεν μπορεί να ορισθεί,
είναι δηλαδή δίχως τέλος.
Ολόκληρο το άπειρο σ' ένα σημείο.
Κάπως έτσι θα μπορούσε να συμβαίνει με μία από τις βασικές ιδιότητες
της συνείδησής μας: την κατανόηση.
Φανταστείτε να μπορεί ο άνθρωπος στην καθημερινότητά του, να
οδηγεί την κατανόησή του στην μοναδικότητά της.
Τότε σε αυτό το σημείο θα εξέλειπε η εγωπάθεια, σαν μια άλλη βαρύ-
τητα που καμπυλώνει τον χωροχρόνο.

Είμαστε κομμάτι του φυσικού και αστρονομικού κόσμου που ζούμε.
Τα ίδια ισχύουν και για μας.

Με την κατανοητική μοναδικότητα θα είχαμε μια απειροσύνη
ομορφιάς και ειρήνης.

Νικηφορίδης Γρ.



ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ '13

του Κ.Κ.

Πρωινό ζεστό. Θωπεία καλοκαιρινή.
Από την μία άκρη εις την άλλη
του κλειστού μου υπνοδωματίου
σέρνω τα βήματα. Βήματα βαριά.
Ώρες βαριές στην καλοκαιρινή θωπεία αφημένες.

Κάθομαι σε πλήρες ημίφως.
Πλήρης εγώ των ημερών
με πόνο βαθύ στον λάρυγγα.
Σκαλώνουν τα περιγράμματα
ερώτων. Ατελέστατος εγώ στιγμών.
Θαυμάσιος ακόλουθος επιθυμιών ακυρωμένων.
Των ηδονών των πιο κρυφών τεχνίτης διαπρεπής.
Φωνή δεν έχω παρεκτός να πω όσα σε λίγο
επιμελώς θ' αποσιωπήσω.

Εν τη θωπεία την καλοκαιρινή υπήρξα
απίστευτα ωραίος
άφωνος περιπατητής ανέλπιστων ερώτων.
Διεκδικητής μανικός λέξεων ημιφανών
μιας τέχνης που ολότελα με κατοικεί
σαν Πόλις αγαπημένη.

Διαβάτης άγνωστος έξεων οικείων.

Μονήρης από άκρη σε άκρη
της κλειστής μου στιγμής
με βήματα αργά
το βιος μου και η τέχνη μου
μαζί θα συνυπάρχουν.

Αναστασία Γκίτση
αναδημοσίευση από περιοδικό Παρέμβαση, τ. 166-167

Odysseus

Der Hauch von Odysseus hat mich verführt,
im Reigen tanzen Nixen und Sirenen.
Vom Berg Ismaros,
wie Ambrosium floss der süße Wein und verzaubert
mit diesem Nektar, Unsterbliche und Sterbliche.
Stürmische Wellen sollen mich tragen,
an unbekannte Orte,
um seine Spuren in einem Moment zu finden,
auch wenn der Weg so schwer und unerreichbar ist.
Wie soll ich es ertragen, jenes Leben fort zu führen,
wenn die Versuchung Lotus ich nicht koste.

Οδυσσέας

Του Οδυσσέα η μυρουδιά με συνεπήρε
Γοργόνες και σειρήνες στήσανε χορό.
Γλυκό κρασί απο τον Ισμαρο
σαν μέλι τρέχει, σαν αμβροσία μαγέυει
Θεους και ανθρώπους.
Ταξίδεψε με άγριο κύμα σε αγνωστους
τόπους, τα χνάρια του για μια στιγμή να απαντήσω.
Κι ας είναι ο δρόμος δύσβατος
κι αλαργινός.
Πως να τα αντέξω τη ζωή
να συνεχίσω αν δε γευτώ
του λωτού τον πειρασμό.

Von Sofia Bitsiou-Körper



Ιωάννης Κυριακίδης

Επέστρεψε

Επέστρεψε συχνά και παίρνε με, αγαπημένη αίσθησις επέστρεψε και παίρνε με — όταν ξυπνά του σώματος η μνήμη, κι επιθυμία παλιά ξαναπερνά στο αίμα— όταν τα χείλη και το δέρμα ενθυμούνται, κι αισθάνονται τα χέρια σαν ν' αγγίζουν πάλι.

Επέστρεψε συχνά και παίρνε με την νύχτα, όταν τα χείλη και το δέρμα ενθυμούνται...

[1912, Κωνσταντίνος Καβάφης]

107 χρόνια μετά, το ίδιο ρομαντικά...

Δεν επέστρεψες

Δεν επέστρεψες ακόμα
κι έμεινε άγονο το χώμα...
Όσα δάκρυα κι αν άφησα να πέσουν
ψάχνω κόσμους, για να με χωρέσουν
Δίχως σου... όλα έρημα κι η μοναξιά με πνίγει
κέντησα όλες τις πληγές - μα η πιο βαθιά... ανοίγει
Επέστρεψε... στα όνειρα, θα μένω σιωπηλή
με ένα όρκο αγάπης μου. Σε κάθε μας ...ζωή.

Επέστρεψα

Επέστρεψα... και βρήκα, τους όρκους μας, στο χώμα.
Σκόρπιους, να σέρνονται, για λίγη αγάπη ακόμα...
Το σώμα δε ξυπνά, καμιά ανάμνηση δεν το ζεσταίνει
καμιά επιθυμία δεν το τυρανανά... μήτε το γλυκαίνει.
Τα χείλη διψασμένα, σκισμένα από την αναμονή
κι εσύ λευκή μαρμάρη... μοιάζεις με νεκρή.
Επέστρεψα, αγάπη μου, μοναδική αγάπη
όλοι μου λεν, κοιμήθηκες κι η ελπίδα μου... εχάθη...

[2019, Ελένη Βασιλείου-Αστερόσκονη]



WEDDING/BAPTISM PHOTOGRAPHY

 /FAIRYTALES PHOTOGRAPHY
 @FAIRYTALES_MILA_NANCY
 0179 26 58 296 / 0176 70 35 0607
WWW.FAIRYTALES-PHOTOGRAPHY.DE

MILA PHOTOGRAPHY

FAMILY | BABYBAUCH | NEWBORN | OUTDOOR | STUDIO



 /MILA PHOTOGRAPHY NUERNBERG
 @MILA.K.PHOTOGRAPHY
 0176 70 35 0607



PIZZASERVICE
Tel.: 0911 92 89 4700

Rothenburger Str. 51, 90443 Nürnberg
www.newyorkerspizza.de

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ



ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Αγγελική Βόιτσικ (M.A.)

Fürther Straße 9 - 90429 Nürnberg - Tel. 0911 / 92 89 831

ΑΓΓΛΙΚΑ

- Τμήματα Junior A (από Β' δημοτικού), Junior B, Senior A, B, C, D, E, Lower, Advanced, Proficiency
- Προετοιμασία για τα διπλώματα των Πανεπιστημίων Cambridge και Michigan

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

- Τμήματα για αρχάριους και προχωρημένους
- Προετοιμασία για τα διπλώματα του Goethe

ΓΑΛΛΙΚΑ

- Τμήματα για αρχάριους και προχωρημένους

ΕΚΘΕΣΗ, ΑΡΧΑΙΑ, ΛΑΤΙΝΙΚΑ, ΝΕΑ

- Τμήματα για το ελληνικό δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο
- Λατινικά και Αρχαία και για τα γερμανικά σχολεία



Die nächsten Projekte des Griechischen Kunstclubs:

"Faszination KRETA"

Ein zweisprachiges Mosaik aus Poesie, Prosa, Theater, Tanz und Musik.
Ein Ensemble aus über 20 Teilnehmern.
Ein Blick in die Kulturgeschichte Europas.

16-17 Mai 2020

Hubertussaal

"KOFFERKINDER"

Filmprojekt über die Auswanderung der letzten 50 Jahre in Nürnberg.
Kulturelle Pluralität und Gemeinsamkeiten.
Filmische Hommage an das neue Leben.

Realisierung in 2020

7. GRIECHISCHE FILMTAGE NÜRNBERG

18-22 November 2020

Stadt Nürnberg-Filmhaus / K4

